

Paul O'Connor (2019): *Skateboarding and Religion*

Acta Fakulty filozofické
Západočeské univerzity v Plzni
2019, Vol. 11 (2), 89–93
<http://ff.zcu.cz/research/edicni-cinnost/acta/>
ISSN 2336-6346

New York: Palgrave Macmillan. 304 s.
ISBN 978-3-030-24856-7.

Zájem o skateboarding jakožto předmět společenskovedního bádání v současné době exponenciálně roste. V roce 2018 se v Londýně uskutečnil první ročník Pushing Boarders, akademické konference věnované výhradně skateboardingu, přičemž o rok později byl program akce rozšířen a přesunut do švédského Malmö. Jestliže po více než deset let představovaly jediné vědecké publikace o skateboardingu knihy *Skateboarding, Space and the City* (Borden 2001) a *Skate Life: Re-Imagining White Masculinity* (Yochim 2010), mezi lety 2015 a 2019 vyšlo přinejmenším šest knih, mezi něž patří právě i *Skateboarding and Religion* Paula O'Connora. Co je příčinou toho, že ačkoli se skateboarding jako populární aktivita rozvíjel přinejmenším od sedmdesátých let – nejen v USA, ale také v některých evropských zemích – větší pozornosti akademického světa se mu dostává až nyní? Částečnou odpověď nabízí pohled na jeho rozšíření do zcela nových kontextů a mnohdy překvapivé propojení s dalšími oblastmi lidské činnosti – ať už se jedná o vrcholový sport, moderní urbanismus nebo rozvojovou pomoc. V roce 2020 bude skateboarding poprvé uveden jako jedna z nových olympijských disciplín, západoevropská města kromě výstavby specializovaných ploch (skateparků) integrují skateboardové prvky do veřejných prostranství a četné neziskové organizace zaměřené na vzdělávání a integraci mládeže (jak na Západě, tak v rozvojových zemích) využívají skateboard jako primární nástroj pro svou činnost. Jestliže stěžejními tématy starších vědeckých prací o skateboardingu byl především jeho subkulturní charakter a s ním související sociální či genderová struktura skateboardových komunit či alternativní vztah skaterů

k městskému prostředí, výše popsaný dynamický vývoj skateboardingu a jeho rozšíření do nových oblastí přináší zcela nové impulsy pro vědecké bádání. Jinými slovy, skateboarding přestal být ve větší míře nahlížen jako pouhá kratochvíle mladých lidí v západním světě. Začal být vnímán jako komplexnější, globálně rozšířená oblast lidské činnosti a v současné době se rychle etabluje jako plnohodnotný předmět společenskovedního výzkumu.

O'Connorova kniha představuje holistický vhled do skateboardové kultury prizmatem aktivního skateboardisty a sociologa náboženství. Jak je patrné z názvu knihy, autor hledá paralely mezi náboženstvím a skateboardingem, a to ve dvou základních rovinách. V první rovině sleduje to, jak tradičnější náboženské formy ovlivňují skateboarding, a jak pronikají do skateboardové kultury v různých kulturně-geografických kontextech. Na této úrovni tedy O'Connor sleduje, jak spolu interagují skateboarding a náboženství. V další rovině pak autora zajímá skateboarding jako náboženství – a rozvíjí tezi, že tuto aktivitu lze samu o sobě definovat jako novou formu religiozity. Napříč textem pak hledá rysy skateboardové kultury, které jsou charakteristické pro sociokulturní systémy běžně chápané jako náboženské. Svůj výzkum tak zasazuje do kontextu prací, jež reflektují univerzálnější obrat v religiozitě západních společností. Přiklání se k postoji, že byť dochází k jejich sekularizaci, spiritualita se nevytrácí, ale pouze přesouvá do oblastí, které běžně nejsou s náboženstvím spojovány. V této souvislosti autor využívá polytetickou, kulturní definici náboženství, ovlivněnou antropologem Cliffordem Geertzem, coby hlavní teoretický rámec pro svou knihu – stejně jako Geertz,

i O'Connor vychází z přesvědčení, že náboženství je především kulturní výtvar. Skateboarding zároveň charakterizuje jako *lifestyle religion* – tedy druh náboženství blízký novým spirituálním hnutím, jež nejsou vázány na dogma a formální hierarchickou strukturu a sounáležitost s nimi nevyžaduje od svých členů absolutní oddanost.

Samotný obsah knihy je rovněž strukturován v návaznosti na definici náboženství podle Clifforda Geertze. Základní rysy náboženství, které Geertz popsal, O'Connor volně parafrázuje a rozděluje podle nich svůj text na tři základní části: Pozorování (*observation*), Jednání (*performance*) a Organizace (*organization*). V první části sleduje autor symboliku a mýty, kolem nichž se skateboardová kultura konstruuje. Ve druhé části se zabývá performancí, náboženským konáním a všimá si jevů, jako jsou rituály, pouť nebo vytváření komunity. V poslední části se pak zabývá projevy náboženské či kvazi-náboženské organizace přítomnými ve skateboardové kultuře.

V první kapitole autor ukazuje proces vytváření mýtu o vzniku a raném vývoji skateboardingu, který je nerozlučně spjat se skupinami prvních jezdců v jižní Kalifornii v šedesátých a sedmdesátých letech. Pojednává, jak se díky médiím, dokumentárním filmům a knižním publikacím Kalifornie postupně stala jakýmsi *axis mundi*, posvátnou zemí pro svět skateboardingu. V první části knihy rovněž konceptualizuje, jak skateboardová kultura vytváří svoje idoly a hrdiny, a za tímto účelem vybírá několik osobností, které v symbolice „skateboardového náboženství“ sehrávají různé role. Nejzajímavější je v tomto ohledu příběh Jaye Adamse, skateboardisty, kterého autor charakterizuje jako postavu „marnotratného syna“. Adams, který zemřel v roce 2014 ve věku 53 let byl do značné míry kontroverzní postavou. Během svého života se potýkal se závislostí na drogách, v roce 1982 vyvolal xenofobně motivovanou násilnou potyčku se dvěma homosexuály, která vyústila ve smrt jednoho z nich. Jeho odkaz nese stín, který je ovšem do značné míry opomíjen, neboť Adams se stal především ztělesněním étosu

svobody a nespoutané kreativity, obecně vnímaných jako definující aspekty skateboardové kultury.

Samostatnou kapitolu věnuje O'Connor také ikonografii, kterou v autorově pojetí ve skateboardingu představuje výtvarné zpracování skateboardových desek. Kapitola je uchopena jako svého druhu kunsthistorická analýza několika ve své době notoricky známých motivů, které pracují s náboženskou tematikou. Řada z nich je ovlivněna satanistickou symbolikou, která vyjadřuje především odmítavý postoj jejich tvůrců vůči křesťanství jako autoritářské síle v konzervativní americké společnosti. Zároveň však uvádí příklady explicitně křesťanských motivů, především známého modelu skateboardu profesionálního jezdce Jamieho Thomase, na němž byl vyobrazen kříž spolu s pasáží z Janova evangelia. O'Connor zde poukazuje zejména na důležitost vizuality ve skateboardingu, jejíž nedílnou součástí je zpracování samotného nástroje – skateboardu – jenž se stává platformou pro vyjádření postojů a sociální komentáře, které se často explicitně vyrovnávají s náboženskými tématy.

Centrální roli vizuality ve skateboardingu akcentuje autor také ve druhé části, která se zaměřuje na performativní aspekty prolínání skateboardingu a náboženství. Především v první kapitole, jež pojednává o fenoménu videí jako integrální součásti skateboardové kultury a hlavní pozornost věnuje dvěma přelomovým snímkům: *The Search For Animal Chin* z roku 1987 a *We Are Blood* z roku 2014. To, co oba snímky spojuje, je fakt, že na rozdíl od většiny skateboardových filmů nejsou pouze kompilací záběrů ježdění, ale mají základní dějovou linii. V případě prvního filmu je hlavní osou hledání postavy orientálního mudrce, domnělého vynálezce skateboardingu, který, jak se později ukáže, je fiktivním ztělesněním ducha skateboardingu – volnosti a nespoutanosti a radostného prožitku z ježdění, jenž má podle autora spirituální rozměr. Ve druhém snímku, *We Are Blood*, který zachycuje skateboarding na několika kontinentech, pak autor nachází především vyjádření globální sounáležitosti mezi skateboardisty, a reflektuje, jak sdílená vášně

pro tuto aktivitu dokáže podle protagonistů filmu překonávat sociální a kulturní bariéry. Byť oba filmy nabízejí velmi romantizovaný obraz skateboardingu, podle autora jsou zásadním vyjádřením důležitých paralel mezi skateboardovou kulturou a náboženstvím. Jestliže *The Search for Animal Chin* vyjadřuje spirituální rozměr prožitku z ježdění na skateboardu, *We Are Blood* především odráží vytváření globální skateboardové *communitas*. *We Are Blood*, stejně jako další videa, autenticky zachycuje proces překonávání osobních hranic při provádění nových triků, který obnáší bezpočet pádu a fyzickou bolest. Tento proces je přitom známý všem jezdcům nehledě na úroveň jejich ježdění a autor jej přirovnává k liminálnímu stavu, jenž je klíčový pro vytváření *communitas*. Mediace tohoto stavu prostřednictvím videí je podle O'Connora zásadním momentem v pomyslném stírání rozdílů mezi řadovými jezdci na různých místech planety a světově známými profesionály, a přispívá tak k formování sdílené idey globálního společenství.

Téma liminality autor reflektuje také v pasáži věnované rituálu coby dalšímu důležitému průsečíku mezi náboženstvím a skateboardovou kulturou. Zde využívá typologii religionistky Catherine Bell, která rituály dělí na přechodové (liminální), kalendářní, směnné, obřady bolesti, půst a politické rituály. S ohledem na kalendářní rituály si kromě pojednání globálně rozšířených událostí, jako je mezinárodní *Go Skateboarding Day* nebo vyhlášení Skatera roku (SOTY) časopisem *Thrasher*, všimá i toho, jak je skateboarding ovlivněn svátky tradičních náboženství. Ukazuje třeba to, jak si izraelští skateboardisté ve městě Haifa přisvojili oslavy Yom Kippur, během nichž platí zákaz práce, a omezená doprava vytváří výjimečně dobré podmínky pro skateboarding napříč městem. V kontextu směnných obřadů zase autor zdůrazňuje, jak se ve skateboardové kultuře etablovaly pravidelné akce, během nichž firmy rozdávají své produkty (skateboardové vybavení, oblečení) řadovým skaterům. Tento akt podle O'Connora není pouhým marketingovým tahem, ale má hlubší význam. Pomáhá udržovat vazby ve skateboardových

komunitách, za jejichž součást jsou firmy zpravidla považovány, a udržuje kontinuitu skateboardové kultury. V souvislosti s performativními projevy náboženství se O'Connor zaměřuje také na fenomén pouti, která má v kontextu skateboardingu specifický charakter. Autor uvádí příklady sekulární pouti v oblasti sportu, jíž představují zejména cesty fanoušků (zejména fotbalových) na významné stadiony. Zatímco v tomto případě však vyznavači sportu jezdí obdivovat pompézní architekturu, která je budována za účelem ohromit diváka, ve skateboardingu jsou cílem poutníků často nevýznamná, banální místa ve veřejném prostoru. Řada skaterů vyhledává místa, která jsou zrakům kolemjdoucích skryta – zdánlivě zcela nevýznamná zábradlí či schody, na nichž ovšem známí profesionální jezdci předvedli triky, jež posunuly hranice skateboardingu a díky reprodukci skrze video či fotografie spoluutvářely jeho historii.

Poslední část knihy je věnována formám organizace skateboardingu, které ukazují paralely s náboženskými strukturami. Autor se zde zabývá v první řadě křesťanskými projekty, jež skateboarding využívají jako prostředek k evangelizaci mládeže. Zajímavý je příklad profesionálního jezdce Shauna Hovera, který díky svým výjimečným dovednostem na skateboardu získal desítky tisíc sledujících na Instagramu, a svou mediální publicitu nyní využívá jako nástroj k šíření křesťanské víry. Hover je zároveň zakladatelem organizace *Calling All Skaters*, která je svého druhu misionářským projektem v rámci skateboardingu. *Calling All Skaters* sdružuje desítky dobrovolníků, kteří podstupují pastorální školení, následně cestují mezi komunitami skaterů a po vzoru zakladatele organizace se je snaží přivést na cestu křesťanské víry. O'Connor upozorňuje, že s globálním rozšířením skateboardingu lze nyní podobné tendence sledovat také v některých muslimských zemích (především Indonésii a Malajsií) a uvádí příklady mladých lidí, kteří skrze sociální média prezentují skateboarding jako nástroj k osobnímu sebezdokonalování a posouvání vlastních hranic, jež je autentickým vyjádřením jejich víry v boha.

Jestliže výše popsaná pasáž O'Connorovy knihy se věnuje možná nejvýraznějšímu způsobu prolnutí tradičních náboženství se světem skateboardingu, další kapitola pak opět řeší skateboarding sám o sobě *jako* náboženství. Autor se zde zabývá fenoménem neziskových organizací, které skateboarding využívají jako prostředek k sociální práci s dětmi a mladými lidmi v zemích Třetího světa budují nové skateparky a následně vytvářejí výukové programy. Tento fenomén autor vnímá jako svébytný druh misionářství, kdy šířenou víru představuje sám skateboarding, jenž je ze strany neziskových organizací často prezentován jako samospásný způsob řešení komplexních sociálních problémů. Byť autor uznává zásluhy těchto organizací, motivované altruistickými úmysly, je zároveň kritický k jejich příliš idealistickému diskurzu. Skateboarding navíc vnímá jako součást západního neoliberálního světa, a upozorňuje, že jeho zavádění v odlišných kulturních systémech s sebou mnohdy nese také ideologický podtext, který nemusí respektovat místní zvyklosti a stává se tak svého druhu kulturním imperialismem.

Kapitola pojednávající neziskové organizace ze všech nejvíce vyjadřuje autorův osobní postoj k současnému vývoji skateboardingu. Ten charakterizuje především skepse k formální organizaci a institucionalizaci skateboardingu, jejímž výrazným projevem je podle něj právě také jeho zařazování do programů rozvojových organizací. Jedním z hlavních motivů knihy je konceptualizace náboženských a kvazi-náboženských projevů ve skateboardingu jako vnitřního mechanismu, který slouží k zachování autentické podoby skateboardové kultury – neregulované, spontánní a do určité míry rezistentní vůči společenským konvencím. Jakýkoli pokus o vytváření formálních organizačních struktur podle O'Connora narušuje étos skateboardingu a kultura, tvořená samotnými jezdci, se proti němu brání. V tomto procesu pak dochází ke snaze o zachování tradičních hodnot, jakými jsou spontaneita, absence organizace a formálních pravidel a svého druhu rezistence proti dominantnímu systému (například ve formě narušování pravidel využívání měst-

ského prostředí). Ve snaze ubránit „autentický“ skateboarding před institucionalizací a rostoucí komerční exploatací (zejména skrze zařazení na olympijské hry), jsou tyto hodnoty do jisté míry sakralizovány, především skatery ve středním věku, pro něž se skateboarding stal celoživotním krédem.

O'Connorův pohled insidera – celoživotního skateboardisty – přidává knize nesporné kvality v podobě komplexní znalosti nuancí skateboardové kultury. Zároveň je ovšem autor někdy až příliš subjektivní a z jeho analýzy je cítit nostalgie po časech, kdy sám na přelomu osmdesátých a devadesátých let pronikal do světa skateboardingu. Tedy v době, kdy stál skateboarding mimo zájem korporátních sponzorů, pro své vyznavače byl subkulturou a v populárním diskurzu byl nahlížen jako do značné míry antisociální aktivita. Autorův skeptický pohled vůči současnému vývoji tak někdy vede k určité generalizaci, třeba právě v případě jeho úvah nad činnostmi neziskových organizací. Je možná pravdou, že některé z nich ve svém naivním entusiasmu opomíjejí úskalí západního kulturního intervencionismu, jak autor ve své knize uvádí. Zároveň ale dostatečně nezohledňuje kritickou reflexi a snahu tato úskalí eliminovat, která je ze strany organizací a osob činných v dané oblasti v rostoucí míře patrná.

O'Connor si ve své knize klade velmi nesnadný úkol. Snaží se obsáhnout skateboardovou kulturu v její komplexitě a v některých pasážích tak kniha nevyhnutelně působí mělkým dojmem. Nejvýraznější slabina ovšem spočívá v teoretickém uchopení textu. Jestliže poskytnout srozumitelnou, jednotnou definici skateboardingu nad rámec jeho vymezení jako určitého druhu pohybové aktivity je velmi obtížné, s definicí náboženství je to ještě o mnoho těžší. Autor si tak pomáhá polyteticou definicí, která je ale možná až příliš vágní. Jinými slovy, čtenář si musí nutně klást otázku, zda nemůže být jako náboženství definována v podstatě jakákoliv moderní kultura založená na volnočasové aktivitě, k níž mají její vyznavači hluboký a dlouhotrvající vztah. V některých pasážích textu zase není příliš jasné, zda hledá autor hledá souvislost mezi skate-

boardingem a tradičními náboženstvími nebo hledá náboženské prvky ve skateboardové kultuře. Dvě základní roviny textu tak někdy zcela splývají a vytrácí se kýžená pointa.

Nedokonalost a mezery v teoretickém ukotvení jsou ovšem nevyhnutelným průvodním jevem snahy o nekonvenční, inovativní pohled na dané téma, které *Skateboarding and Religion* bezesporu nabízí. Kromě toho, že kniha nabízí vhled do okrajových reálií světa skateboardingu, jako je jeho propojení s křesťanskými misemi či moderním pojetím islámu v jihovýchodní Asii, její hodnota spočívá také v samotném pokusu o novou konceptualizaci. Ačkoli, jak jsem uvedl, teoretické ukotvení knihy pokulhává, autorovi se podařilo vymanit z rámce subkulturních a post-subkulturních studií, na nichž zpravidla stojí sociologická

analýza skateboardingu. Tím, jak sám na konci knihy uvádí, otevírá nové obzory nejen zájemcům o akademické studium aspektů skateboardové kultury, ale v širší rovině všem, kteří hledají nové perspektivy ve vztahu k moderním kulturám, novým životním stylům a spirituálním hnutím.

Bibliografie

Borden, I. 2001. *Skateboarding, Space and the City*. Oxford: Berg Publishers.

Yochim, E. Ch. 2010. *Skate Life: Re-Imagining White Masculinity*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Jakub Novotný

Západočeská univerzita v Plzni
jakub.ntl.novotny@gmail.com